

Nr 198

Av herr **Helén**, om inrättande av en arvoderad heltidstjänst som filmkonsulent vid skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen har i petita för budgetåret 1960/61 hemställt att deltidsbefattningen som filmkonsulent måtte förvandlas till arvoderad heltidstjänst.

Av bifogade »Sammanställning inom skolöverstyrelsen över undersökning av de audivisuella hjälpmedlens användningsfrekvens vid den egentliga lärarkursen vårterminen 1959» framgår att dessa hjälpmedel praktiskt taget inte används av mer än 25 procent av lärarna. Detta gäller s. k. provårsläroverk, där undervisningen bör vara bättre än vid övriga skolor. Alltså är det talade ordet fortfarande det förhärskande kommunikationsmedlet i undervisningen, trots att psykologer i olika länder klart påvisat att undervisningen blir upp till 25 procent effektivare då olika audivisuella hjälpmedel används på riktigt sätt i undervisningen. Största betydelsen har AV-hjälpmedlen för att underlätta begreppsbildningen (t. ex. stäpp, öken). Genom att eleverna får konkreta föreställningar om det ämnesområde som behandlas stimuleras intresset, det aktiva ordförrådet ökas därför att ordens mening framstår klarare, och det logiska tänkandet utvecklas, t. ex. då eleverna vid bildvisning får jämföra de tidsskeden två olika bilder representerar.

Särskilt för mindre begåvade elever har AV-hjälpmedlen kunnat höja undervisningsresultatet. Detta förhållande torde vara värdefullt för de elever, som på högstadiet lider av skolleda, som ju ofta beror på att eleverna inte kan »hänga med».

Ovanstående visar klart att AV-hjälpmedlen tillhör dagens centrala pedagogiska frågor och det är synnerligen angeläget att sådana åtgärder vidtas att de svårigheter, som nu föreligger för ett mera allmänt användande, undanröjes.

Kraven på skolans effektivitet ökas också genom att kurserna tenderar att svälla, femdagarsveckan införes och behovet av välutbildad arbetskraft ökar.

Nedanstående redogörelse för skolöverstyrelsens filmkonsulents arbete vill påvisa dels problemens art, dels de arbetsinsatser som erfordras för att undanröja de hinder som finns för att möjliggöra effektiv användning av AV-hjälpmedlen.

Läro-utbildningen är nyckelproblemet i detta sammanhang. Handedarna vid olika läro-utbildningsanstalter använder inte själva AV-hjälpmidlen i någon större utsträckning, dels beroende på att de inte behärskar apparatens handhavande, vare sig manuellt eller metodiskt, dels att inte ens läro-utbildningsanstalterna är tillräckligt utrustade med ifrågavarande materiel. Filmkonsulenterna borde genom besök vid läro-utbildningsanstalterna kunna stimulera till intensifierad användning, men viktigast torde vara att anordna kurser för handledarna.

Stor villrådighet råder beträffande skolornas speciella utrustning för att de tekniska hjälpmidlen smidigt skall kunna användas i undervisningen och det fordras mycket upplysningsarbete för att nå ett något så när tillfredsställande läge.

Filmkonsulenterna har att leda och delta i granskningen av skolfilmer samt organisera granskningen av stillbildsserier. Sedan 1958 har samtliga i landet tillgängliga skolfilmer och stillbildsserier granskats, vilket tagit filmkonsulentens halva arbetstid. Under våren kommer granskningsresultatet att publiceras i form av skolöverstyrelsens katalog över filmer och stillbildsserier.

Då det fortfarande råder stor oklarhet över dessa hjälpmidels rätta utformning, är granskningsarbetet av stor betydelse för att förhindra inköp av mindre lämpliga produkter och verka för en riktig utformning av den framtida produktionen. Inköp av olämplig undervisningsmateriel innebär naturligtvis direkta ekonomiska förluster, men värre är att lärarna inte får förtroende för AV-hjälpmidlen och anser sig heller inte ha behov av dem, vilket i sin tur betyder ineffektiv undervisning.

Den fortsatta granskningen, som förutsättes ske kontinuerligt, kommer troligen inte att bli så tidskrävande som den nu avslutade, men det är oerhört viktigt att en ingående analys av hjälpmidlets undervisningsriktiga utformning utföres. Härtill behövs tid, liksom det behövs tid för att hinna ta kontakt med producenterna och informera dem om skolans krav på materielen.

Den fortsatta granskningen av AV-materiel bör också omfatta ljudband och grammofonskivor.

Hittills har arbetet med granskning av filmplaner och -manuskript inte varit särskilt omfattande. Man kan emellertid förmoda att dylikt arbete kommer att öka i och med att den kontinuerliga granskningen fortskrider. Med de ekonomiska svårigheter, som skolfilmbranschen arbetar under, är det ju helt otillfredsställande att lägga ned tusentals kronor på en skolfilm utan att veta om den kommer att godkännas eller inte.

En utökning av förhandsgranskningen innebär ju också större möjligheter att påverka utvecklingen i önskvärd riktning. Frågan om anpassningen av AV-hjälpmidlen till stadier och nyare undervisningsmetoder är löst i princip, men det är angeläget att den också blir det i praktiken.

Tillgången på AV-apparatur är mycket stor för närvarande, men få apparater är anpassade till skolans speciella krav. En skolapparat måste vara lätt att sköta och bära, oöm, funktionssäker samt fylla högt ställda tekniska krav. Genom filmkonsulentens arbete har åtskilliga firmor ägnat skolans problem stort intresse och en del framgångar har gjorts och det är viktigt, att tiden medger fortsatt kontakt med tillverkarna av AV-apparatur.

Skolöverstyrelsen har sedan 1954 granskat film- och stillbildsprojektorer, episkop, grammofoner, bandspelare och högtalare. Till skolornas tjänst har utarbetats blad över de olika apparaternas data, vilka sedan tjänar som ledning för skolornas inköp. Genom att hindra felaktiga investeringar har icke oväsentliga belopp inbesparats. Som exempel kan nämnas att värdet av skolornas olika AV-apparatur redan 1953 beräknades till över 8 miljoner kronor. Sedan dess har en mångdubbling av apparatbeståndet skett.

För att AV-hjälpmidlen smidigt skall kunna användas på ett pedagogiskt riktigt sätt fordras att de är tillgängliga just då de behövs. Beträffande stillbildsserier, grammofonskivor och ljudband kan de vanligtvis förvaras vid respektive skola, vilket innebär krav på respektive skolors inre administration. Vad skolfilmen beträffar är förhållandena mycket besvärligare, emedan skolfilmen är så dyr att särskilda arkiv för olika skolområden måste inrättas. Uppgiften att grunda sådana arkiv, i den mån de inte redan är inrättade, åligger främst länskolnämnderna. Emellertid måste centrala anvisningar utfärdas om hur arkiven bör utformas med hänsyn till olika stadier, storlek av arkivområdet o. s. v. Det åligger främst filmkonsulenten att utreda dessa problem, så att det blir möjligt för lärarna att utan alltför mycket besvär erhålla materielen vid rätt tidpunkt.

Överstyrelsen disponerar över ett särskilt filmframställningsanslag på omkring 85 000 kronor per år. För denna summa kan 3—4 filmer jämte några bildband produceras. Filmkonsulentens arbete består i manuskriptgranskning, vilket sker i samarbete med författare och andra experter, förläggande av produktion till viss firma, kontroll av framställningen, kontakt med studios, laboratorier, tekniker och övriga medverkande. Då det är synnerligen viktigt att överstyrelsens produktion blir av hög kvalitet, ställer produktionsarbetet stora krav på såväl det tekniska som det pedagogiska kunnandet och fordrar framför allt tid, som tillåter verkligt engagemang.

För arbetet med en obetydligt större produktion har ett svenskt skolfilmföretag fyra heltidsanställda.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta att förvandla filmkonsulentbefattningen inom skolöverstyrelsen till arvoderad heltidstjänst och göra härför erforderlig uppräkningsanslagsbeloppet under VIII:e huvudtiteln, punkten Skolöverstyrelsen: Avlöningar.

Stockholm den 25 januari 1960

Gunnar Helén

Bilaga

Sammanställning inom skolöverstyrelsen över undersökning av de audi-
visuella hjälpmedlens användningsfrekvens vid den egentliga
lärarkursen vårterminen 1959

Frågeformulär utsändes till 211 lärarkandidater. 123 svar inkom. Man torde kunna anta att de, som inte svarat, knappast har använt hjälpmedlen i större utsträckning än de som svarat. Resultatet ger alltså inte en alltför ljus bild av situationen.

På frågan om vilken apparatur de ansåg sig behärska fördelade sig svaren enligt nedanstående tabell:

Filmprojektor	40 %
Småbildsprojektor	84 %
Episkop	80 %
Bandspelare	88 %
Grammofon	88 %
Radio	79 %

Av de omkring 6 000 lektioner dessa 123 lärarkandidater haft, hade AV-hjälpmidlen använts enligt nedanstående tabell:

Filmprojektorn ... är använd i	0,3 %	av lektionerna
Småbildsprojektorn » » »	3,3 %	» »
Episkopet ..... » » »	5 %	» »
Bandspelaren .... » » »	2,5 %	» »
Grammofonen .... » » »	1 %	» »
Radion ..... » » »	0,15%	» »

Någon signifikativ skillnad i användningsintensitet mellan humanister och naturvetare förelåg inte.

20 % av lärarkandidaterna hade använt AV-hjälpmiddel	0 gånger
56 % » » » » » »	1—5 »
10 % » » » » » »	6—10 »
4 % » » » » » »	11—15 »
10 % » » » » » »	över 15 »

Man kan alltså säga att cirka 75 procent av lärarkandidaterna praktiskt taget inte vänder AV-hjälpmidlen i sin undervisning.

De tillfrågade hade också möjligheter att ge synpunkter på utbildningen i fråga om AV-hjälpmiddel. Några intressanta och tyvärr typiska svar återges här nedan.

1. Vad man framför allt skulle önska, vore att få höra lektioner, som tagits upp i syfte att visa lämplig metodik beträffande användningen av de olika AV-hjälpmidlen.
2. Vi borde fått bättre grepp om det metodiska användandet. Som det nu var, svävade vi rätt mycket i osäkerhet om AV-hjälpmidlen. Våra handledare borde ha varit oss mer behjälpliga.
3. Skall vid betygssättningen någon hänsyn tas till att AV-hjälpmiddel används, bör dessa hjälpmedel obligatoriskt användas av handledare och medbedömare. Detta skedde under en enda lektion då jag auskulterade och i detta fall var handledaren ej fullständigt säker på apparatens användning (en grammofon).

4. Då jag tjänstgjort på gymnasiet, där de omfattande kurserna knappast medger några utvikningar, har jag inte varit i tillfälle att pröva hjälpmedlen under lärarkursen.
5. Inte vid något tillfälle under mina auskultationer har AV-hjälpmedel använts. Någon metodikundervisning har det alltså inte varit fråga om. Då jag använt dessa hjälpmedel har det varit på eget initiativ (och risk).
6. Praktiska lärarkursen är ju trots sitt nya vackrare namn fortfarande en serie prov. *En* lektions användande av t. ex. bandspelare (kanske för första gången i lärarkandidatens liv) blir ett *prov*, som kritiseras och blir betygsatt.
7. Handledarna bör möjligen förmås att uppskatta dem mera. Att använda dem nu är att ta en risk, där ett misslyckande räknas dubbelt svårt.

Nr 199

Av fröken **Höjer**, om inrättande av en professur i reumatologi vid universitetet i Lund.

(Lika lydande med motion nr 167 i Första kammaren)
Stockholm den 26 januari 1960

Gerda Höjer

Nr 200

Av fröken **Vinge m. fl.**, angående organisation och förstärkning av den utbildnings- och yrkesprognostiska utredningsverksamheten.

(Lika lydande med motion nr 175 i Första kammaren)
Stockholm den 26 januari 1960

Margit Vinge

Stig Alemyr

Henry Brandt
